

SKUPINA FIGURIN KITAJCEV V ZBIRKI PORCELANA NARODNEGA MUZEJA

Mateja Kos, Ljubljana

Zbirko porcelana Narodnega muzeja so obogatile zlasti dražbe inventarjev iz nekaterih slovenskih gradov. Tedanja banovinska uprava je namreč del predmetov odkupila za Narodni muzej. Drugi, še bogatejši vir pa je bil povojni Federalni zbirni center z naropanim premoženjem iz premožnejših meščanskih domov in gradov. Ker je zlasti v drugem primeru provenienca predmetov popolnoma zabrisana, nimamo skoraj nobene možnosti za ugotavljanje izvirnosti posameznih predmetov. Povrh vsega so se predmeti, ki so jih v zgodnjih petdesetih letih shranili v Narodnem muzeju, ob mnogih selitvah zbirk tedaj na novo ustanovljenega Kulturnozgodovinskega oddelka pomešali s starim fondom iz 19. stoletja.

Skoraj nemogoče je torej zanesljivo ugotoviti, kdaj so posamični predmeti prispeli v muzej, čeprav bi nam prav ta podatek najbolj pomagal pri določanju originalnosti predmeta. Vedeti je treba, da so med izdelki iz porcelana najpogosteje ponarejali ravno izdelke največjih in najstarejših tovarn porcelana (Meissen, Dunaj, Nymphenburg, Sevres itd.), hkrati pa so svoje prispevali tudi historični slogi v drugi polovici 19. stoletja, ko sta se močno razmahnila vlivanje in poslikavanje starih izdelkov najpomembnejših oblikovalcev, ki sta temeljili celo na natančnem proučevanju starih tehnik. Seveda so velike tovarne takšne izdelke, ki se sicer skoraj v ničemer ne razlikujejo od originalnih, označevale s posebnimi znaki. Vendar sta že takrat konkurenca in skrb za preživetje delali čudeže in pojavljale so se kopije oziroma replike brez teh dodatnih oznak. Poseben primer so izdelki Dunajske porcelanske manufakture, kjer je ločnica leto 1864. Tedaj je namreč zaprla svoja vrata, polizdelke z že vtisnjeno tovarniško značko pa je razprodala manjšim lokalnim delavnicam in obratom. Poleg biskvitnih polizdelkov je tovarna prodala tudi pravico do uporabe svojega znaka, stiliziranega babenberškega grba, na policah modelarn pa so se znašli celo kalupi.

Ves ta uvod želi pojasniti, na kakšne ovire naleti kustos pri ugotavljanju originalnosti posameznih predmetov, na temelju katere je šele mogoče vrednotenje. V drugi polovici 18. stoletja je bil porcelan še vedno nadvse dragocen material, dostopen samo najbogatejšim. Od tod kopiranje in ponarejanje, zlasti v drugi polovici 19. stoletja. Predmeti so bili namenjeni predvsem na novo obogatelemu meščanstvu, ki je tudi s temi, na prvi pogled dragocenimi predmeti skušalo dokazovati višji položaj na družbeni lestvici.

Ko je med študijem v Münchnu moja pozornost zbudila kataloška enota številka 48 iz kataloga *Dragocenosti Bavarskega narodnega muzeja* (Klečeča Kitajka),¹ sem dr. Rainerju Rückertu, avtorju zapisa v katalogu, in tudi avtorju temeljnega dela o modelarju nymphenburške porcelanske manufakture Franzu Antonu Bustelliju,² omenila podatek, da tudi Narodni muzej v Ljubljani hrani Bustellijeve figurine, in to kar štiri. Takoj je sledilo vprašanje o originalnosti teh figurin, zlasti še, ker je iz tedanje muzejske inventarne knjige razvidno, da so bili vsi štirje predmeti vpisani vanjo šele v devetdesetih letih 19. stoletja. Prav po letu 1890 se je na tržišču pojavilo večje število figurin, kopij Bustellijevih izdelkov, ki so nastale po ohranjenih lesenih kpicah kiparja Göringa, saj se originalni kalupi prav za serijo Kitajcev niso ohranili. Vendar so bile te kopije signirane drugače, kot je sicer značilno za izdelke münchenske manufakture: drobne diagonalne črte na bavarskem grbu so potekale v nasprotni smeri.

Dr. Rückert je prijazno opravil ekspertizo ljubljanskih Kitajcev in ne le ugotovil, da gre za originalno Bustellijevo delo iz časa okrog 1760, temveč je tudi opozoril, da hrani Narodni muzej v Ljubljani - po njemu znanih podatkih - največji znani komplet teh figuric. Poleg Kitajca iz Bavarskega nacionalnega muzeja je v javnih zbirkah večjih evropskih muzejev od originalov iz šestdesetih let 18. stoletja samo še figurina Kitajke iz Viktorijinega in Albertovega muzeja v Londonu.

Žal ne iz inventarne ne iz akcesijske knjige tedanjega Deželnega muzeja ni razvidna provenienca teh figuric. So prišle v muzej kot darilo ali kot odkup? Prav tako ni znano, kdaj se je to zgodilo, saj so v devetdesetih letih v uradne dokumente po posameznih skupinah vnašali fond, pridobljen od ustanovitve muzeja leta 1821 do devetdesetih let. Izvor štirih Kitajcev bo torej ostal zagrnjen v temo.

Več pa lahko zapišemo o samem motivu, ki se vključuje v tedaj modno motiviko chinoiserij. Gre za cikel 16 kitajskih božanstev, ki so jim dodani še častilci, in sicer deset figuric moških in žensk. Celotna skupina je rabila kot namizni okras pri desertu. Namizni okras v obliki figuralnih skupin (priljubljeni motivi so še osebe iz *commedie dell'arte*, rokokojske galanterije - tako skupino je Bustelli izdelal leta 1755 ob poroki ene od bavarskih princes; gre za miniaturo vrt z vsemi arhitekturnimi detajli, s cipresami, okrasnimi vazami, damami in kavalirji - skupine amoretov, personifikacije letnih časov, Križanja ipd.) je značilnost druge polovice 18. stoletja; sredi tega stoletja so bili namreč v modi nastavki v obliki razgibanih, bogato reliefno okrašenih, nadglazurno poslikanih in zlatih posod. Še kasneje, ob prelomu iz 18. v 19. stoletje, pa so posamezni deli namiznega okrasja končali v vitrinah, kjer so bili zavarovani pred poškodbami in uničenjem, vendar pa iztrgani iz svojega prvotnega konteksta.

¹ R. Rückert, *Kostbarkeiten*, Bayerisches Nationalmuseum, Bildführer 2, München 1975, str. 48.

² R. Rückert: *Franz Anton Bustelli*, München 1963 Šr.k.Č.

Franz Anton Bustelli je bil od leta 1754 modelar v porcelanski manufakturi Nymphenburg (ustanovljen leta 1747). Njegov izvor ni znan, nekateri avtorji (e.g. Effi Biedrzyński v *Brinckmannovem leksikonu porcelana*, München 1987, str. 88) pa navajajo, da je bil učenec kiparske šole Johanna Baptista Strauba v Münchnu. Umrli je leta 1763 v Nymphenburgu.

Namizni okras se je motivno ujemal s formo in dekoracijo servisa in je torej le estetsko poudarjal slavnostno pripravljene mize. Bil je torej obvezen sestavni del vsakega bogatejšega pogrinjka. Šele kasnejša desetletja so znala ceniti tudi njegove posamezne dele kot miniaturni kiparski okras meščanskih stanovanj.

Štirje ljubljanski Kitajci niso samo dokument visoke ravni evropskega oblikovanja porcelana, ampak tudi primer baročnega okusa pri tako vsakdanji stvari, kot je pogrnjena miza. Zaradi svoje unikatnosti bodo verjetno kmalu privabili strokovnjake za baročni porcelan, gotovo pa bodo opozorili tudi na zbirke manjših muzejev, ki jim nihče ne bi pripisal, da v svojih depojih skrivajo največje dragocenosti.

KATALOG³

1. Klečeča Kitajka z žerjavnico. Ulit in bosiran porcelan, nadglazurna poslikava in pozlata. Signirano z vtisnjenim bavarskim grbom. Nymphenburg, Bustelli, 1754-1763
Narodni muzej, Ljubljana, inv. št. 1637 (sl. 89)
2. Klečeča Kitajka. Ulit in bosiran porcelan, nadglazurna poslikava in pozlata. Signirano z vtisnjenim bavarskim grbom. Nymphenburg, Bustelli, 1754-1763
Narodni muzej, Ljubljana, inv. št. 1638 (sl. 90)
3. Kitajec v oblačilu s cvetnim vzorcem. Ulit in bosiran porcelan, nadglazurna poslikava in pozlata. Signirano z vtisnjenim bavarskim grbom. Nymphenburg, Bustelli, 1754-1763
Narodni muzej, Ljubljana, inv. št. 1639 (sl. 91)
4. Kitajec v progastem oblačilu. Ulit in bosiran porcelan, nadglazurna poslikava in pozlata. Signirano z vtisnjenim bavarskim grbom. Nymphenburg, Bustelli, 1754-1763
Narodni muzej, Ljubljana, inv. št. 1640 (sl. 92)

³ Podatki izvirajo iz strokovne kartoteke Kulturnozgodovinskega oddelka Narodnega muzeja, ki jo je za vse štiri figurine oskrbela prof. Hanka Štular.